

ЕКСПЕРТ У ГАЛУЗІ ПРАВА ЯК УЧАСНИК В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Маряна Василівна ВЕРБІЦЬКА,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Західноукраїнського національного університету*

Анна Ігорівна БЛАЩАК,

*студентка 4-го курсу юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

Прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 р. ввів нового учасника адміністративного судочинства - експерта з питань права [2].

До цього моменту обов'язки експерта з питань права покладалися виключно на суддів. Це здебільшого було зумовлено підходом, який ґрунтується на формулюванні, відомому ще з римського права - «Jura novit curia» – суд знає закони, що передбачає недопустимість використання в судовому процесі висновків з правових питань.

Насамперед слід наголосити, що законодавцю слід привести у відповідність застосування дефінітивних конструкцій щодо вказаної процесуальної фігури, оскільки в одних статтях КАС України ми спостерігаємо термін «експерт з питань права» (ст. 69), а в інших – «експерт у галузі права» (ст. 112-113). На наш погляд, вдалішою є конструкція «експерт у галузі права», тому ми застосовуватимемо саме її.

Висновок експерта у галузі права згідно зі ст. 112 КАС України може бути подано учасниками справ стосовно двох основних питань: застосування аналогії закону чи аналогії права та щодо змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування, доктриною у відповідній іноземній державі [2].

На право експерта надавати висновки щодо даних питань вказує і ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право».

КАС України встановлює обмеження стосовно змісту висновку експерта з питань права. Відповідно до ст. 112 Кодексу, це відсутність оцінки доказів, вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яке рішення має бути прийнято за результатами розгляду справи. Окрім цього, висновок не може стосуватись застосування аналогії закону та аналогії права для визначення підстав, меж повноважень та способу дій органів державної влади та місцевого самоврядування, оскільки застосування аналогії у таких випадках заборонено, згідно зі ст. 7 КАС [1].

Висновки експерта з питань права нестимуть у суді лише допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковими для суду. Суд може посила-

тися в рішенні на висновок експерта у галузі права, але має самостійно зробити висновки щодо відповідних питань, згідно зі ст. 113 КАС України [1].

Слід зауважити, законодавець чітко визначив, що висновок такого експерта не є доказом.

Широкого обговорення набрали вимоги до особи експерта з питань права, встановлені ст. 69 КАС України. За цією статтею експертом у галузі права може виступати особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права [1]. Досі ведуться дискусії стосовно трактування категорії «визнаний фахівець у галузі права» та поняття наукового ступеня.

Зокрема, О. Кармаза зазначає, що правова конструкція «визнаний фахівець у галузі права» має оцінний характер, тому під час прийняття судом рішення про допуск експерта у галузі права та долучення його висновку до справи, варто брати за основу його досвід наукової роботи в галузі права, у тому числі кількість наукових публікацій у фахових виданнях України й іноземних держав, опублікованих після присудження наукового ступеня, ступінь активності участі в конференціях, симпозіумах, круглих столах, який підтверджується опублікуванням тез його виступу, стажування й навчання за кордоном, що підтверджує відповідна документація. Варто зазначити, що в законодавстві також не конкретизовано вимогу щодо наукового ступеня, що наводить на висновок, що достатнім визнається, як ступінь доктора, так і кандидата наук [3].

З наявністю наукового ступеня у такого експерта простіше, оскільки він або є, або його нема. Слід зауважити, що законодавець не уточняв який саме науковий ступінь має бути, і це, очевидно, раціонально з огляду на те, що на даний час відбувається реформація наукової сфери в Україні, у т.ч. і щодо статусу науковців.

Стаття 69 КАС України встановлює також права та обов'язки, які належать експерту у галузі права, а саме обов'язок з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. Експерту належить право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, право брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, якщо учасники справи не заперечують, право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [2].

Варто зазначити, що хоча введення експерта у галузі права в судовий процес є новелою українського законодавства, даний інститут уже тривалий час функціонує в міжнародному праві. Одним із відомих прикладів є «amicus curiae», що дослівно означає «друг суду». Це особа (до того ж, не тільки фізична), яка не є процесуальною стороною по справі, володіє виключними юридичними або професійними знаннями з важливої теми, що має місце в конкретній справі, і водночас бере участь в її розгляді з метою сприяння винесенню справедливого судового рішення. Результатом роботи виступають «amicus curiae brief», тобто звіти, де вказані їх думки, погляди, що надаються суду [4].

Введення до складу учасників судового процесу експерта у галузі права сприяє зближенню українського законодавства з міжнародною практикою та формуванню в Україні незалежного та ефективного судочинства.

Хоча все ж слід констатувати, що сьогодні у судовій практиці широкого застосування досліджуваний нами процесуальний інститут все ж не набув.

Ймовірно, це пов'язано, насамперед, із тим, що висновок такого експерта має дуже невелике значення для справи.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35–36, № 37, ст. 446, Документ 2747-IV, чинний, поточна редакція від 14.06.2018, підстава – 2447-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 11.11.2021).

2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 11.11.2021).

3. Кармаза О., Кушерець Д. Експерт із питань права в судовому процесі: новели законодавства України. Підприємництво, господарство і право. 10/2017. С. 32-36.

4. Зозуля Н. Експерт з питань права: проблема процесуального статусу. Українське право від 14.12.2017 р URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/133600-ekspert-z-pitan-prava-novela-protseualnikh-kodeksiv-scho-potrebuye-ogranki-sudovoyu-praktikoyu> (дата звернення: 11.11.2021).